

ՏՐԱԿՏ

ՏՐԱԿՏ

Քաղաքացիական Գրական և Գրքարարական

ՀԱՅԿԱՆԻ ՏԵՐԻՆԻ 84

ՕՐԱԳԻՐ

ՈՒՆՎԱՆԻ 1 ՄԵՆՅԱՆ 1842

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

25 Ապրիլ:

Այս օրը չորեքշաբթի է՝ և հաստատված է Վրբան երկար տեսութիւն մը ըրաւ ԱՏՄԵՍ ԳԵԹԻ փոշային հետ, շատ սէր ցուցող անոր վրայ, ու ամ սակաւը՝ որ երտուն հաղար դուռուչ էր, էլ վե՛ր ցուց յիտուն հաղար բրաւ: Աս բանէն կիրևայ որ շատ չե՛րթար ԱՏՄԵՍ ԳԵԹԻ փաշան մէկ մեծ պաշտօնի մը կը հասնի:

ԱՏՄԵՍ ԳԵԹԻ փաշային քեհեան Աստուղ աղան ևս, քաղաքի պաշտ անուանեցաւ և նշան ընդունեց:

Արքին ի խելարէլ փաշան շատ ատեն Տէրութեանը մեծամեծ պաշտօններուն մէջ գտնուելուն և վերջուպէս ետարբարութեան պաշտօնն ալ կատարելուն համար, Արքին Ահհաստութեանը ամար 30 հաղար դուռուչի ուժիկ իր կապեց աւար: Արքային սա բարեբարութիւնը իտրին էրախտագիտութեանը ընդունեց խելարէլ փաշան, նաև իր բարեկամները մեծամեծ ուրախացան սա բանին:

Քիչա փաշան նորէն հիւանդացաւ՝ շատ աւտենէ ի վեր ունեցած սկարւթեանը վրայ, բայց ստիպեց բժիշկները կը հաստատեն թէ փոստգաւոր չէ իր հիւանդութիւնը:

Արքունի վառարարիտ հաստան Յովհաննէս աղան անցած հինգշաբթի և ու դարձաւ Վիկտորիայէն, ուր որ Ահհաստութեանը կողմէն գացած էր զանազան գործարաններուն հաստատութեանը հարկաւոր եղած բաներուն տեղեկանալու համար: Կը հաստատեն թէ Յովհաննէս աղան մտերս Անգղիա պիտի երթայ, որ հոնկէց արհեստաւոր մարդկիներ՝ մեքենաներ և հարկաւոր գործիքներ բերէ:

Արքին էֆէնտին Վարձարդոյն Վրանը կողմէն զնապանը Աւստրիացոյց, և Արքին էֆէնտին Վրանը զնապանը Վրանա հասեր են: Արքին էֆէնտին անմիջապէս ճամբայ ելեր է հոնկէց Վրան երթալու:

ԵԳԻՊՏՈՍ

Արքունիքի, 14 Ապրիլ:

Ամուս 8 ին՝ Արքին Վիկտորիայէն անուն անդ զի կան շողեմաւը եկաւ Մարաշային: Աս շողեմաւը քիչ ճամբորդ ունէր, բայց երբու հարկաւոր անուակ լեցուն զէնք բերաւ որ Անգղիայի կառավարութիւնը: Զնդիտան կը իրկէ: Աս անուակ ներուն մէջ՝ ուրիշ գանազան տեսակ զէնքերէն ի զատ, երկու հաղար հատ հրսիս կար: Մարաշին կողմէն ուղեցին անուակները բնակալ տալ և մէջի

բնակեցնել ընկաւ արտանց աշխատինք. հայրենասէր նախնեաց գովիլի օրինակին՝ ձեռքերնէս կ'աճին շատ հեռակներ, ու հայրենեաց թշնամի՝ կամ կըր նախնեաց օրութեանը և սոսկալի նախապաշարմունքներով լեցած տկարամիտ մարդկիներուն յախեսնական նախառնքը մտքերնէս չի հանենք:

Իշխանութիւն Հայկազանց 1):

Հայկ նահապետը մեծնէն ևս՝ անոր որդին Արմենակ սխաւ կատարել ազգը. ու Հայաստանին սովմէն կողմերը ծաղիկեցնել ուղեւով՝ Հարք դաւաւոր յանձնեց իր յոռու Մանաւազ կողմերնէս, ու ինքը գնաց արեւելեան կողմը մեծ դաշտի մը մէջ, և ձեռք զարկաւ շինութիւններ ընկաւ. նոյն տեղը սօսի (չնարի) ծառերով մեծ անասա մը անկեց, ու անոր մօտիկ լեւը Արաքած անանեց. ան լեւան տակը շինած քաղաքին անունն ալ Արաքածոսն դրաւ. ուրիշ շատ քաղաքական կարգեր զնեցնէ ևս, ժամանակին բաժանմունքներն ալ կարգաւորեց Մովսէս գաւառին մէջ գանըւած իմաստ:

1) Վրազուած Հ. Վիկտորիայի պատմութեանէն:

եղածը տեսաւ, բայց շողեմաւին նաւապետը և Մ. Պարնեզ անգղիացոյց հիւպատոսը Արքունի շողեմաւին, զէնք կեցան սա բանին, և իսկոյն ուղտը ու վրայ բեռնաւորելով զանոնք Սուէզ խորկեցին:

Տովային պաշտօնատուրը հրաման ընդունեց փաշային, որ Հաճի Պապա կոչուած շողեմաւին նաւատեսցը՝ կոստանդնուպոլիսի գորայց նման զգեստ հագցունել տայ: Կը կարծուի որ սա շողեմաւը Սովի փաշային ընտանիքը պիտի առնէ կոստանդնուպոլիս տանի:

Աս օրերս անպակաս ժամուսիտի զիպուածներ կը պատահին, թէ և առողջութեան հոգարարներն ամեն կերպով կը ջանայ հիւանդութեան անջն տունելու. սա զիպուածները թէպէտև այնքան շատ չեն, բայց սակայն մեծ վախ կուտան Արքունիքի Վերապոյցի բնակիչներուն:

ՎԱՍՐԵՍԱՆ

Պերուի, 16 Ապրիլ:

Ինչպէս որ կը յուսայինք՝ Սովի փաշային հընարքովը Վրանանու ժողովրդոց մէջէս եօթը զօրաւոր հիւրը իշխաններուն կամ շէյխերուն բորնը իր լիպտաւաւ մը եղաւ որ լեւանը աղմուկները կատարելապէս վերջացան: Աս մեծ գործը կատարեցին ի վեր, որ զրեթէ քան օր է, բան մը

տուններուն ձեռքովը: Արմենակին իշխանութեան վերջի տարիները Արքունիքի ձեռքովը ինը հարիւր յիսուն տարիան վախճանեցաւ, ու թաղեցաւ Ապաս անունով բարձր լեւան վրան Մասիսին զիմացը, ինչպէս որ Արքին իրենց պաշտօնը: Իսկ Արքին կը ինը որ Արքունի գաւառ կը կըր, Մարաշ գաւառին մէջ թաղեցին:

Արմենակ շատ տարի խաղաղութեանը կատարելէն ձեռք մեռաւ, ու յաջորդեց իրեն որդին Արամայիսը, որ հօրը պէս մեծագործութեան ևս եւ ըլլալով՝ Արաքածու գաւառին մէջ մեծ ու ամուր քաղաք մը շինեց մեծամեծ քարերով, ու անունը Արմալի դրաւ, որն որ Հայկազանց տերութեան մայրաքաղաքը եղաւ. և հոն տեղի գետին անունն ալ Արասիս դրաւ իր թոռանը անունովը: Արամայիսը աղայ մը ունէր՝ Հարա անունով, որ խիստ շատակեր էր. ուսել իմել կըսէրէր անոր համար Արամայիս իրեն մէկ պողարի երկիր մը տուաւ. հոն բնակեցաւ Հարան, քաղաքներ շինեց զարգարեց, անոր համար ան գաւառին անունը. Հարակ ըսեցաւ: Բժիկ տակ կը շայց մէջ՝ որ շատ կերուխում սիրող մարդու ասանկ կը ընէ կըր. «Արմէ քո Հարայի որդին է, մեր Հարակայ ամբարքն չն»:

Արամայիս քառսուն տարի իշխեցն ևս զքո մեռաւ, ու

ճ գրուցվելը ի բանանու վրայով խաղաղութիւնը կրտիրէ ամեն տեղ . Սարմինները հանգարտու թեամբ իրենց գործքին կրպարասպին և Տիւրքինը ըր աղէկ կիմանան որ ան բարբարոսական անկախութեան գաղափարները մէկ դի ձգելու ատեն է հիմայ :

Սէլանիկէն եկած նուերը քանի մը հարիւր աւապանացի զօրք բերին , և կրսի թէ ուրիշ ալպու նացիներ կան կիպրոսի մէջ՝ որոնք Պէրուժ պիտի գան : Կըհատատեն թէ աս զօրքերը Ասորեստանի մէջ գտնուող ուրիշ զօրաց հատուածներու միաբանութեամբը , լեռանը զէնքերը պիտի ժողվեն , թէպէտ քիչ մը դժուարին է աս գործը , այսու ամենայնիւ կը յուսացի՝ որ կառավորութեան և ժողովրդաց կամայը համեմատ պիտի կատարել :

Մօտ օրերս Սօղ անունով հազարապետը՝ որ ընդհանրական հիւպատոսն է Պէրուժի , հազու թէ կրցաւ ազատիլ մեռնելու վտանգէն . վասն զի երբոր ձի հեծած մինակ ժուռ կուգար քաղաքիս մօտ տեղ մը , յանկարծ ալպանացի մը յարձակեցաւ վրան , ձիուն սանձը բռնեց , ու խել մը նախատական խօսքեր ըսելէն ետքը՝ քաշեց ատրձանակը ու կրակեց անոր վրայ . բարեբաղդութեամբ բնաւ կրակ չառու զէնքը , ու հիւպատոսը մտրակեց իր ձին ու ազատեցաւ մեռնելէն :

Ժանտարտը չորս կողմի քաղաքներուն մէջ օր ըստ օրէ տարածվելու վրայ է . Սուրի մէջ գէշ կոտորած կրնէ . Աքեայի մէջ ալ կայ , և մօտ օրերս Տէր-Էլ-Քամար ալ յիսուն զիպուած պատահեցաւ : Եւստ մեծ երջանկութիւն կունենայ Պէրուժի թէ որ ազատ մնայ աս ախտէն , որովհետեւ ամեն օր Տէր-Էլ-Քամարի բնակիչները կուգան Պէրուժէն կանցնին :

Աքեայի առողջութեան հոգարարձուն՝ ժանտարտ պատահած երկու տան բողբոսիքը պահապաններ դնել տալով , պատուիրեց որ բնաւ մէկը հաղորդակցութիւն չընէ ան տուններուն մէջ գլտնըվողներուն հետ . աս բանին վրայ Աքեայի բընակիչները ոտք ելան , և կրսի թէ հոն տեղի կա-

ռավարիչ Սէշիտ փաշային հրամանովը քարանձիւնան վերցունելով յարձակեցան հազարաձուին վըրայ և աղէկ ծեծ մը քաշեցին անոր :

ՅՈՒՆԱՍԻԱՆ

Լ.թէք, 18 ապրիլ :

Վնուս 6 ին Աթէնքի մէջ երկրաշարժութիւն եղաւ , որն որ նոյն օրը շատ տեղանք ալ պատահելով մեծ վնասներ տրւեր է : Վրուսիէ կռէք օրադրութեան մէջ կրկարդացի :

Վերսի կողմերէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ ապրիլ 6 ին սաստիկ երկրաշարժութիւններ եղան Պիզոպոնէսի շատ տեղանքը : Արեւելեան նահանգներուն մէջ երկրաշարժութիւնը սաստիկ չէր . բայց դէպի արեւմուտք շատ գէշ վնասներ ըրաւ : Սպարդայէն կրգրեն թէ շարժին ցընցումը 25-30 մանրերկրորդ տեղեց , և բնակիչները ստատիկ վախնալով տներէն դուրս ելան : Նոյն օրը և հետեւալ գիշերը չորս հինգ անգամ ևս թեթև ցնցումներ եղան : Կըրդասի անդի կողմը Վէնէլա լեռնէն մէկ ժայռ մը փրթելով Տրօնքաս գեղին քովը ինկաւ : Մակուէս գիւղաքաղաքին մէջ հին աշտարակ մը փլաւ : Միսթրայի գետնաշարժը էվելի սաստիկ եղաւ քան թէ Սպարդայինը , շատ տուններ կործանեցան , հորերուն և սղբերներուն ջուրը պղտորեցաւ , և նախնի Միսթրայի գազաթէն մեծ ժայռ մը փրթաւ ու զարհուրելի շառաչելով քաղաքին մէջը ինկաւ :

« Քալամիսէն կրգրին :

Վնուս 6 ին աւաւտուն մէկ ահագին երկրաշարժութիւն մը եղաւ մեր քաղաքին մէջ . առջի ցնցումը 40-50 մանր երկրորդ քշից . յետոյ մինչև կէս գիշեր տասը անգամ ևս շարժեցաւ , բայց աս ցնցումները շատ թեթև էին : 7 ին աւաւտուն կրկին հինգ անգամ երկրաշարժութեան ցնցումներ զգայինք : Աս աղէտքը ցաւալի հե-

տեանքներ ունեցաւ . շատ տուններ խախտեցան , և շրջակայ տեղանքի տունները կործանեցան : Անուրուսայի մէջ կնիկ մը շէնքերուն տակը մնալով մեռաւ . գետերուն ջուրերը պղտորեցան :

« Արեօպոլիս : Կրկրաշարժութիւնը յիսուն տուն կործանեց աս քաղաքը , և 15 աշտարակ մերձակայ աւանին մէջ . միայն մէկ մարդ մը մեռաւ և իրէք հոգի վերաւորեցան :

« Թրիֆիլի մէջ ալ երկրաշարժութիւնը շատ մեծ վնասներ տրւեր է :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀՆԳԻՆԱՍԻԱՆ

Պոնպայի վերջի օրագիրներուն մէջ ինչպէս մարտի 20 , հետեւեալ լուրերը ևս կրկարդացին :

Հնդկաստան : — Ի որո լիւնպօրօ փետրվար 16 ին կալիֆա հասնելով՝ անմիջապէս ընդհանուր կառավարիչ անանեցաւ Անգղիայի Հնդկաստանին , ու Ի որո Ալիէնտ նախկին կառավարիչը՝ մարտի 1 ին մե կնեցաւ ասկէց Լոնտրա երթալու համար :

Եղվանիստան : — Սալ անունով անգղիացի զօրապետը դեռ կրկինայ Ղէլլալապատ քաղաքը և Մէկ կերտով մը Հնարը դասն անգղիացիք 3000 ռուպի հասցընելու անոր ձեռքը , որ աս դրամով կրցեր է նա իր զօրքերուն ձիանքը պահպանելու , անոնց հարկաւոր եղած ուտելիքը հոգալով . վասն զի՝ ինչպէս կըհատատեն , թէ որ քիչ մը ատեն ևս անցնելու ըլլար , անշուշտ պիտի կորսուէին աս նօթութիւնէ : Սաստիկ երկրաշարժութիւն մը պատահելով Ղէլլալապատ քաղաքը՝ բոլորապէս էր զած պարսպին մէկ մասը՝ ու բազմաթիւ տներ կործանեցան : Ապստամբները՝ աս դիպածը իրենց նպատակուր առիթ մը համարելով , յարձակեր են անգղիացի պարսպապահ զօրքերուն վրայ , բայց սաստիկ ջարդ մը ուտելով ցիրուցան եղան :

Փոլք զօրապետը՝ որ իր զօրքով փէշափոքի և և Վէյսիլի անցրեուն մէջ տեղը կենալով կըսպասէ որ Հայր հազարապետը օգնութիւն հաս-

տեղը անցաւ իր տղան Վնասիա . ստիկա իրէք որդի ունեցաւ Վեղամ , փառօխ , Յօրաի . ուղղով որ մէջնին խոտութիւն չըլլայ , ու դատարկ կեանքի չի վարժին , առաւ զանոնք ու գնաց Երարատայ մօտերը . հոն փառօխին ու Յօրաիին համար շատ ծախքով կրկու քաղաք շինեց օրվան մը ճամբայ իրարմէ հետ , և յանձնեց անոնց որ կառավարեն ու շէնքընեն : Աս քաղաքներէն մէկուն անունը փառախոտ ըսեցաւ , մէկաւրի Յօրաիի անունը : Երարատ լեռան չորս գին շէնքընելով՝ անոր անունը Մասիս դրաւ , և ան պատահին անունն ալ Մասիս անուն . ու ինքը Վեղամ անդրանիկ որդւոյն հետ գարձաւ Երմաւիր . ու շատ տարի կառավարելէն ետքը մեռաւ :

Վեղամ յաջորդեց իր հօրը . ու քանի մը տարի Երմաւիր նստելէն ետքը , տերութիւնը յանձնեց իր Հարմա տղուն . ինքը Երասիս գետէն անդին անցաւ , գնաց Սեւանայ ծովին քովիւր քաղաքներ շինեց , ու ան տեղանքին անունը Վեղաբունիք դրաւ . անոր համարուն լիճն ալ ըսեցաւ Վեղամայ ծով : Այսք ան տեղանքը մէկալ Սիսակ աղուն յանձնեց , ու ինքը դարձաւ Երասիսէն անդին գաշտի մը մէջ Վեղամէ քաղաքը շինեց , որ ետքը իր մէկ թուանը անունովը Վասնի կոչեցաւ : Հոն

Վեղամ շատ տարի կենալէն ետեւ մեռաւ : Իսկ Սիսակ՝ որ իրեն ունեցած կատարելութիւններուն համար Եղու ալ կրատէր , շատ շէնքերով զարգարեց ան կողմերը , և ան գաւառները իրեն անունովը Սիսակն կոչեցան , որ Սիսիք ալ կրատէր : Վեղեց իր երկիրները ինչպէս կուր գետը և ինչպէս կատարեց ծովուն հղբքը սարածելով , ան տեղանքին անունն ալ Եղուանք ըսեցաւ , որ ետքը զատ տերութիւն եղաւ :

Հարմա մեծագործութեան ետեւ ըլլալով , Երմաւիր քաղաքը տնօր ու փառաւոր պարիսպով պատեց , և շատ տարի ախրելով՝ Երամ աղուն թողուց կառավարութիւնը ու ինքը մեռաւ :

Երամ իրտտ անանի եղաւ իր խելքին ու քաղութիւններուն համար . իր ասանը ըսկսեր էին օտար ազգերը չորս կողմէն հայերը նեղելու . Երամ ամենուն դէմ ելաւ յաղթեց , տերութիւնն ալ մեծցուց : Վրաստան թըշնամիներէն մէկն էր Վիքար անունով Մարաց իշխանը , որ Հարմային ատենը Հայոց երկրին մէկ մասը իրեն հարկատու ըրեր էր . Երամ յիսուն հազար զօրքով վրան վաղեց , յաղթեց , ու վնքն ալ բռնեց Երմաւիր ըրաւ , հրաման տրուաւ որ երկրթէ ցիցով Վիքարին ձակատէն աշտարակի մը ծայրը գամեն . ու անոր երկր-

ներուն մէկ մասն ալ իրեն հարկատու ըրաւ :

Երամին մէկալ թշնամին էր Երամ ըստ ըստ իշխանը , որ քառսուն հազար հետեւակ և հինգ հազար ձիաւոր զօրքով վրան ելեր էր . բայց Երամ իր կարիւնելով ցրուեց ջարդեց անոր զօրքը , ու վնքն ալ սպաննեց : Երբոր թշնամին էր Պայպաիս կապաղովկացոց իշխանը . որ շատ զօրքով Երամին դէմ ելաւ . իսկ նա մեծ ջարդ մը տալով՝ փախուց Պայպաիսը՝ Միլեթիական կղզ իններէն մէկը ձգեց , ու կապաղովկային վրայ հայ կուսակալ մը դրաւ Մշակ անունով . հրաման հասեց որ ան տեղի բնակիչներն ալ հայերէն խօսին :

Իսկ մշակ մարդկանը ըսկաւ ան տեղանքը շէնքերով զարդարել , մէկ մեծ քաղաք մըն ալ շինեց , ու անունը Մշակ դրաւ . ետքէն աս քաղաքին անունը ծուռ հնչեւելով եղաւ Մաժակ , որ է կիսարիան (Վայսիլի) :

Երամ կապաղովկայէն դառնալէն ետքը , Հայաստանին ուրիշ տեղանքն ալ շատ քաղութիւններ ըրաւ . երկիրը ամեն թշնամիներուն ձեռքէն խաղաղուց ու ըսկաւ . նոր կարգեր կանոններ դնել շէնքընելով Հայաստանին ամեն կողմերը :

Ին միջոցին Վինոս Եսորեստանի թագաւոր նստաւ . և իմանալով որ Երամին նախահայրը (Հայկ) զՎեթրով

ցրե՛ք իրեն, ան կողմնու՛ն ժողովուրդը դրամ խօս-
տանալով խնդրե՛ք է անոնցմէ որ տուանց զէ՛մ կի-
նալու ճամբայ տան իրեն հոնկէց անցնելու . բայց
չե՛ք կարծեր որ կարող ըլլայ նա իր խնդիրքը
կատարել տալու : Թէ որ սա բանը չի յաջողի,
Հայդ զօրապետը օգնութիւն հասածին պէս բռնու-
թեամբ պիտի անցնի, տուանց սպասելու փէշավուրի
վրայ գտցող ձիաւոր և հետևող զօրքերուն : Հնդ-
կաստանի ամեն կողմէն, զօրքերը դէպի Հիւսիսի
կողմերը փախեր են, երբոր անգղիացի զօրաց հը-
րամանատարը Վուտիանահ քաղաքը կեցած էր :
աչքէ անցրնելու համար զօրաց զոնդերը՝ որ
անկէց պիտի անցնէին փէշավուր երթալու համար :
Սընտի մէջ՝ շատ բարեխառն է օդը, ու խան-
տահար երթալու բանակը՝ արդէն պատրաստու-
թիւն կրտսնէ որ ճամբայ ելլայ :

Ննդիացի գերիները՝ որ Վուկմէն են, Ղէլա-
լապտոնէն 20 մղոն հեռու, ընդ ամենը տասնըհինգ
հոգի են . 5 ստորիճանաւոր զինուոր 12 կնիկ, որոնց
մէջն է նաև Սալ զօրավարին կնիկ . ասոնցմէ լուր
առնելուցաւ փետրվարի սկիզբները զրկած նամա-
կով մը . որոնք կը ծանուցանեն թէ, տղվանները
շատ քաղցրութեամբ կը վարվին իրենց հետ . կը-
հաստատեն նաև թէ, Վապուրի գերիներն ալ հան-
գիստ վիճակի մէջ են :

Սօտ օրերս շատ երևելի լուրեր պիտի ստանանք
խանտահարէն, ուսկից Վապուր պիտի երթայ
Հոգ զօրապետը տուսերկու հազար հօգիով :

ԶՄԻՒՆԻՒՆ

1 Մայիս :

Հռոդոսէն կը գրին տղրիլ 20 թիւով :

Աս օրերս սովորական արարողութիւնով կար-
գացեցաւ Արքային հրովարտակը՝ որ կը հաստատէ
Հաճի Ալի փաշային Հռոդոսի կողմավարչութեան
պաշտօնը : Ամեն մարդ հաճութիւն ցուցուց սա
քանիս, մանաւանդ Աւրոպացիները որ միշտ կը-

զովեն սա պաշտօնատարին վարմու՛քը :
Սօտերս (ամանեան պատերազմի պուրք մը է
կաւ, և կըսէի թէ երկու փոքր նաւեր ևս պիտի
գան : Աս նաւերը Հաճի Ալի փաշային հրամա-
նին տակը պիտի կենան . սա կերպով անշուշտ կը
զարկին մերձակայ կողմերուն բնակիչները՝ ո-
րոնք իրենց անպատիժ մնալէն սիրտ առնելով՝ և
տեսնալով որ մեր կողմավարիչը կարող չէ իր
հրամանները զործարել տալու : շարունակ ալ-
մուկներ կը հասնէին :

Վաղ իրայի տերութիւնը սա օրվան օրս տասը
դեսպան ունի զանազան մայրաքաղաքներու մէջ .
Լոնտոնայի և Բեռլինի գեսպանաց ամեն մէ-
կուն տարեկան ռոճիկը՝ 3 հարիւր հազար Փրանք
է . Վեննայի գեսպանինը՝ 2 հարիւր հազար Փր .
Մատրիդը՝ 120,000 Փր . կոստանդնուպոլսոյ՝ 100,
000 Փր . Վուկմի՝ 85,000 Փր . Նաբոլի՝ 75,
000 Փր . Պրուսիայի՝ 60,000 Փր . Վեռնի՝ 50,000 :

Քսանը մէկ երևելի գործակալներ խրկած է
այլ և այլ քաղաքներ, որոնց ամեն մէկուն բա-
ւական ռոճիկ կուտայ . Վերլինի գործակալին՝ տա-
րին 60,000 Փր . Մէքսիկայի և Վաշինգտոնի՝ ամ-
մեն մէկուն 80,000 Փր . Ռիօ Լանէյրօի և Լա-
հէյի՝ 70,000 Փր . Պուէրտո Ելքասի, Վրանքֆոր-
դի և Լիպցիգի՝ 60,000 Փր . Ստոքոլմի Վոստիհայի
և Սուեի՝ 50,000 Փր . Եթէքի, Տրէզորի, Համ-
պուրի, Հանովրի և Շտրալսուրի՝ 45,000 Փր .
Պիորէնցայի՝ 40,000 Փր . Վալալուսի և Վասելի՝
3,000 Փր . Նարմադատի և Ուէմարի՝ 25,000 Փր .
Պոդոպայի և Վէքստի՝ 35,000 Փր :

Երսուսերիք քարտուղարի ալ ռոճիկ կուտայ,
որոնք գեսպաններուն կը ծառայեն . ու տոնց ամ-
մենուն տարեկան թոշակը՝ ինչպէս որ հաշու եղած
է, 1843 ին՝ 2,931,000 Փրանքի պիտի հասնի :

Վաղ իրայի տերութիւնը ունի նաև քսաներեք
ընդհանրական հիւպատոս, որոնց ամեն մէկը ա-
ռանձին թոշակ կառնէ, ինչպէս Վեքսանդրիայի-
նը՝ 36,000 Փր . Իվիրոնը՝ 24,000 Փր . և և և :

Սինակ հիւպատոսներուն և անոնց գործակալ-
ներուն տրված տարեկան ռոճիկը՝ 4 միլիոն ու կէս
Փրանքէն է վերի է :

Վստիճանք բարեխառնութեան Օմիւնիոյ, դիտեալ
ի միջօրէի և կըսալ ըստ բաժանման Սոմուրի :

Table with 4 columns: Name, Amount 1, Amount 2, Amount 3. Rows include Արբաթ, Հարաթ, Կիրակէ, Կրկուշաբաթ, Կրքշաբաթ, Զորքշաբաթ, Էնգշաբաթ.

ԱՌԵՆՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ

Օմիւնիոյ, 1 Մայիս :

Մեր վերջի թիւէն ետքը քաղաքիս աւուտուր-
ներուն նոր երևելի փոփոխութիւն մը չեղաւ . ու
որչափ որ Աւրոպայէն յաջողակ լուրեր չեն իգար,
անշուշտ սա զժբաղը վիճակը պիտի շարունակվի :

Բամպակ : Թէպէտև անպակաս կը ծախվի,
բայց ցած ու վնասակար գիներով . երևումը
բարի փոփոխութիւն մը ընդունելու չէ սա տարի :

- Սոյուճա՝ 218-220
Քրքաղաճ՝ 216-218
Վասապա ծեծած՝ 222-225
Պայլնորը՝ 180-190

Բուրդ : Հասարակօրէն կը կարծրվի թէ 2000
խանթարի չափ կայ քաղաքիս մէջը . խիստ լնու-
է, ու սա օրվան արժողութիւնը՝ 180-190 դուսուշ
է խանթարը ըստ տեսակին :

Տորոն : Մեծ անշարժութեան մէջ է . վարնոց
ու միջակ տեսակները 190-210 դուսուշ է խան-

իւր պայքը ըսպաններ է, սա մեծ նախասիրտք ուզեց շնջել
իր հօքը անբութեանը վրայէն . բոկաս պատերազմի
մեծ պատրաստութիւններ սեսնել : Բայց Վրամին քա-
ղութիւնները չեն լուր . ու չի համարձակելով անոր հետ
կուսելու, խաղաղութիւն ըրաւ, ու իր երկրորդը անուանց
գնա : Վրամ ասանկ փառքով յիսուր ու թը արբի
չափ իշխելէն ետքը մեռաւ ու իր անբութիւնը թողուց իր
Վրայ աղուն :

Վրամը որ գեղեցկութեանը համար Վրա Վեղեցիկ
Կուսեցաւ, իր հօքը անոր անցնելով ալ եվելի զարգարեց
Հայաստանը . անոր համար Վրամի մշտնապաշտին
չըջակայ գաւառը Վարաւա ըսեցաւ :

Արբոր Վտրեսասանցոց թագաւորը Արնոս մեռաւ,
իր կնիք Համիրամ անոր տեղը անցաւ, ասիկա անկարգ
ըլլալուն, ուզեց որ կարգը Վրային հետ, խոստանա-
լով որ իրեն հետ մէկ տեղ պիտի բոլոր Վտրեսասանին
ալ : Բայց Վրան յանձնառաւ Համիրամի խոստումներ-
ները, ու միշտ անոր գեսպանները ետ խրկեց . ասանկ որ
յուսահասեցաւ Համիրամ, վրան պատերազմի ելաւ,
պայքարելով իր զօրքին որ Վրան ողջ բռնեն, ու իրեն
թերեւ : Բայց Վրան սաստիկ վրեժխնդրութեամբ լըջ-
ածափները շարժելու ատենը, ինքն ալ զարնը եցաւ մե-

ռաւ . մեզի յիշատակ թողուց իր դուշազնական ստաքի-
նութիւնը, որ անկարգութեան փոխելու համար՝ զոճ
եղաւ պատերազմի մէջ : Համիրամ լնելով Վրայի մա-
հը, ուզեց որ կատարութիւնով ողջեցընէ զանի, բայց
յոյսը փոճ ելաւ :

Հայերը խիստ ցուելով իրենց առաքինի նահապետին
մահուանը վրայ ամեն իրենց ու ժողը պատրաստեցան
պատերազմի : Համիրամ անանելով անոնց մեծ պա-
րաստութիւնը՝ վախեցաւ, ու Վրայի նման մարդ մը գտաւ
իր քովը, Վրայի հազուասները անոր հագցուց, ու ձայն
հանեց թէ Վրան կենդանի է ու իր քովն է : Վսկէց մեծ
չփոթութիւն իյնալով Հայոց զօրքին մէջ՝ Համիրամին
գէ՛մ ելալէն ետ կեցան : Համիրամ ալ ելաւ Հայաս-
տան եկաւ, և Վրայի սիրուն համար՝ անոր որդին կար-
գուր յաջորդեստեցուց, անունն ալ Վրայ դրաւ :

Համիրամ տեսնելով Հայաստանին աղւոր տեղ-
անքը և օդին քաղցրութիւնը, Վրամարայ ծովուն քո-
վը փառաւոր քաղաք մը շինել արաւ, որուն անունը
դրաւ Համիրամակերտ, որ ետքը Վան ըսվեցաւ :

Արբորս իր Վնուշաւան տղան Վրամեակին անկած սօ-
սիներուն նուիրեց, անոր համար Վնուշաւանը Սոս կոչ-
ուցաւ : Ն օրերը Համիրամին աղան Արնուսար իր մօրը

գէ՛մ պատերազմի ելաւ . Համիրամն ալ Հայաստան
փախաւ, և կարգօրէն հետ մէկ տեղ Արնուսար վրայ
պատերազմի գացին ու յաղթեցան . կարգօրէն ալ զար-
նեցեցաւ մեռաւ երեսուն տարեան :

Արբորսին մեռնելէն ետքը Հայերը քանի մը տարի
անտերունչ մնացին, որովհետև Արնուսար բռնեք էր
կարգօրէն տղան Վնուշաւանը տասնը չորս տարեան, ու
գերիի պէս իր պալատին մէջ կը պահէր : Բայց Վնու-
շաւան խելացի ու բնութեամբ անաշ ըլլալով, սիրելի
եղաւ մեծերուն, ու անոնց միջնորդութեամբ Հայաս-
տանին մէկ մասին վրայ տիրեց, խոստանալով որ տուրք
տայ : Աս իր խելացի ու աղէկ կերպով՝ քիչ ատենէն բո-
լոր, Հայաստանն ալ ձեռք ձգեց, և շատ կարգաւորու-
թիւնները ըրաւ վաթսուներեք տարիի չափ ու մեռաւ :

Հայկէն ինչւան Վնուշաւան որդիի որդի նահապետ
ընտրեցեցան . բայց Վնուշաւանին ցեղէն մարդ չի
գտնելով, Հայկայ ցեղէն Պարեա անունով կործիճ
իշխան մը տիրեց, ու շատ անգամ պատերազմներ ըրաւ
յիսուն տարեան մէջ : Վտր յաջորդեց Վրբակ անունով
մէկը, անոր հետէն ալ ուրիշ մը . և ասանկ ետեւ ետեւ
զօրաւոր մարդիկներ տիրեցին ինչւան Պարոյր :

Թարր . Պատրու պատուական ապրանքը 240-245 ղուռուշ կրծախվի :

Նէհրի : Բաւական ապրանք կայ , ու գնոյ առնող չի կայ . սա օրվան արժողութիւնը՝ 16-24 ղուռուշ է օխան ըստ տեսակին :

Եզան մորթ : Ապական կրծախվի 5½ ղուռուշ օխան . բայց և այնպէս բաւական ապրանք կայ քաղաքիս մէջը , որովհետեւ ղուրսերէն անդադար քիչ շատ կուգայ :

Թիֆլիք : Չի բանված լաւ ապրանքը գնոյ առնող պակաս չէ , 20-27 ղուռուշ չէքին ըստ տեսակին . բանված Անգղոյ տեսակը՝ 42-43 ղուռուշ է . Նրանապի տեսակը՝ 26-28 . կարմիրը՝ 30-32 . մոխրագոյնը՝ 26-27 ղուռուշ չէքին , այսինքն երկու օխան :

Աֆիոն : Միշտ թուլ է , սա օրվան արժողութիւնը 58-59 ղուռուշ է չէքին . հասարակօրէն կրկարժըլի թէ 120-130 սէփէթ ապրանք կայ . քաղաքիս մէջը . Պողաուրճի նոր հունձին աֆիոնը կը յուսացվի թէ 15-20 օրէն կուգայ :

Փարմաու : Թիպէտե շատ ապրանք չի կայ , այսու ամենայնիւ գիներուն նոր փոփոխութիւն մը չէղու :

Թիքսուտ տեսակը 84-86 ½
Անգղոյ՝ 66-67
Երկրորդը՝ 48-52
Վարնոյր՝ 27-30

Սեղամու : Քիչ ապրանք կայ . այսու ամենայնիւ հազիւ թէ 930-950 ղուռուշ խանթարը կը վաճառվի ըստ տեսակին :

Սուամ : Գուրսերէն քիչ շատ կուգայ ու 62 ղուռուշ տեղոյս քիչէն ղերաւաճառ է . նաւուն մէջը աւանդելու պայմանով , բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ :

Կոսաւաու : Միշտ կուզվի ու խիստ քիչ ապրանք կայ . սա օրվան արժողութիւնը 54-56 փարայ է օխան :

Չէթ : Լարոպայի լարերը լաւ են սա հեղանիւթին վրայօք , անոր համար գնոյ առնող պակաս չէ . տեղոյս սա օրվան արժողութիւնը՝ 200 ղուռուշ է յզվիրու խանթարը . Միտիլի յուռ Այվալըխի ձէթը՝ 210 ղուռուշ է Պօլսոյ խանթարը , ֆուսք ապօրոս այսինքն նաւուն մէջը աւանդելու պայմանով բոլոր ծախքը վաճառողին վրայ :

Ցորեն : Բաւական ապրանք կայ ու ղուրսերէն անպակաս կուգայ . Ուշախի առաջին տեսակ յորենին գինը՝ 24½-25½ ղուռուշ է Պօլսոյ քիչէն . երկրորդ տեսակը՝ 18-22 . վարնոյր՝ 16-17 . զարին գինը՝ 7-7½ ղուռուշ է :

ՓՈՒԵՆԵԼԵՆՈՒԹԻԻՆԵՐ

ՊՕՂԻՄ

22 Վարիւ :

Թիքսու 474-475
Աֆիոն 155-156 ½
Լոնտա 115-116
Մարսիլիա 180-181
Վէնա 476
Փարէշ 181-181 ½

ՕՄԻՈՒՆԵԼ

1 Մայիս :

Լոնտա 115-116 ½
Մարսիլիա 179 ½
Թիքսու 465-466
Աֆիոն
Կոստանդնուպօլիս հարիւրին 1 ½

ՃԱՆՈՒՑՈՒՄ

ՆՈՐԱՏԻՊ ԱՐԱՏԵԱՆ

ՀԱՄԱՌՕՏ

ԲՆԵԿՆԵՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Վեննայո Միտիլիարեան ուխտէն Վ . Հ . Մատթէոս Սաղաթիէիանց գիտնական վարդապետին աշխատարարութիւնն է . որն որ սա ամբի յիշեալ վանքը ապօրոս ծախիք ազնուական և աղատարաղայ Հովհաննէսի Բզարեանց :

Ըստ օգտակար գրքին մէջը՝ հեղինակը համառօտ ու աշխարհարար լեզուով կը խօսի ֆիզիզական նիւթերուն ու անոնց յատկութեանցը վրայ , ու գիւրին ոճով կը բացատրէ զանոնք . նաև սա գիտութեանը վերաբերեալ գործիքներուն և ուրիշ հարկաւոր եղած բաներուն ձևերն ալ գրքին վերջը , տաս իրիք տախտակի մէջ պարունակուած են :

Եւելորդ կը համարվիք հաստատել , սա գրքին խիստ օգտակար ու հարկաւոր ըլլալը մեր ազգին ուսումնասիրներուն , որոնք կը յուսանք թէ երախտագէտ մտօք ու փափագածօք պիտի կարգան . ոսկից անշուշտ բաւականապէս ֆիզիզական ծանօթութիւններ ստանալով , թէ իրենց ուսումնական ջանքը , թէ հեղինակին աշխատարարութիւնը և թէ ազնուական սատարչին հայրենասիրութիւնը , արգասաւորութեամբ պիտի պակվի :

ՍԻՆԵԼԵՅ ԲՆԵԿՆՈՒԹԻՒՆ

Արուն միակ նպատակը Հայոց ազգին ուսումնական յատկաշարժութեանն է , և մասնաւորապէս Գլխունիոյ սուրբ Մեսրոպեան վարժարանը ալ տեղի ծաղկեցնելը՝ հարկաւոր եղած գիրքեր և ուսումնական գործիքներ լարոպայէն բերել տալով , ու նոր դասատուներ կարգելով , մանաւանդ Մշխարհագրութեան , Գիլիգայի , Եւէձէպրայի և Արուապրութեան (բէսիմ) :

Ըստ ընկերութեան անունը Սիւնեաց ընկերութեան ղրենել արժանագատվեցաւ , ի յիշատակ այն երեկելի դպրատուններուն , որոնք մեր սուրբ թարգմանիչներուն Սահակայ և Մեսրոպայոյ ժամանակը Սիւնեաց Նահանգին մէջ ղինվելով հետզհետէ ծաղկեցան . մանաւանդ ութ թերթորդ գարուն մէջ մեծ համբաւ ստացան : (տես Հնախօս , Հայտ . Գ , 87)

Սիւնեաց ընկերութեան հիմնադիր և պաշտպանները թիքսու մեծագաւախ և աղատարար աղաները ըլլալով , յիշեալ ընկերութեան կառավարչին ընտրութիւնը առանց ընդգիմութեան միշտ անոնց հայրենասէր խնամցը յանձնեալ է ըստ ամենայն մասին . ուստի յիշեալ Մշխարհարուն յատուկ խնդրանքը Պուկաս Գ . Պաղապարեանը գիտաւոր վերաստուէլ ընտրված է :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ Սիւնեաց ընկերութեան անգամ գրվելու համար 50 ղուռուշ է կանխիկ հատուցանելի . ու ամեն իրիք ամիս նոր ստորագրողներուն անունները օրագրութեան միջոցովք հրատարակվելու է :

ՈՎ որ կը փափագի ասանկ աղատարական գործքի մը մասնակից ըլլալ՝ ամեն քաղաք կրնայ ստորագրվիլ , Երշալոյս Երարատեանին յարգի գործակալներուն գրաստունը :

Սուրբ Մեսրոպեան դպրոցին տպարանը շարունակ կը բանի , ուր տեղ հիմնուհիմայ վարժարաններուն հարկաւոր եղած այրբնարան ու հեղինակ սաղմոս ԼԵ , կը տպվի : ՈՎ որ կը փափագի մասնաւոր բան մը ու գիրք մը տպել տալ կը յուսանք թէ ըստ ամենայն մասին շնորհակալ կը ըլլայ թէ գնոյն աժանութեանը և թէ տիպերուն գեղեցիկ թեանը կողմնէ :

Յիշեալ տպարանը ունի նաև հայագի քաժ կաղմարար մը , պարոն Վիկորոս Գ . Մարգարեան անունով , որուն խանութը հին Պէդէստէնն է , որ աժան գինով ու շատ գեղեցիկ կը կաշմ գիրքերը :

Վրիպակ :

Կախընթաց թիւով տըրված ծանօթութեանը մէջ՝ անգղիացոց և ուրիշ քանի մը տէրութեանց Չինաստանի հետ բրած առևտուրին վրայով , սըխալմամբ ղրված է թէ մասուկ մը ափիոնը 600 ղուռուշ ծախվեցաւ , փոխանակ ըսելով՝ 600 թայէտի . նմանապէս 15,720,000 ղուռուշը՝ թալէս ըլլալու է ղուռուշի տեղ :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ . Ը . Օրոգիլը

շարաթը անգամ մը կը տըրվի :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 ղուռուշ է կանխիկ . ով որ ուզէ կրնայ ստորագրվիլ :

Իզմիր՝ օրագրութեան տպարանը :

Պօլսա՝ երբորդ խանը : Մոմձեանց Վերտիչ աղային գրատունը :

Պուրսա՝ Բապաքձեան Մատթէոս ու Վրիկոր աղայից մաղաղան :

Եղեքսանդրիա՝ Եղաղանեան Կորապետ աղային մաղաղան :

Գահրէ՝ Կղիզաղարիանց մահտախ Եղեքսան աղային գրատունը :

Յոպպէ՝ Յարութեանեան Մուրատ աղային գրատունը :

Թիքսու՝ Երեկան Վրիկոր աղային գրատունը :

Իջըզու՝ Վաղաղանց Յարութիւն աղային մաղաղան :

Եհն՝ Քարիկեանց Յարութիւն աղային մաղաղան :

Տիարպէքի՝ Պարոն Գամիանտսին մաղաղան :

Կաշ՝ Պըլլըքեան աղայի եղբարց մաղաղան :

Պաղատա՝ Ենգղիոյ առաջին թարգման աղայ խանիկան տունը :

Գաւրէ՝ Էրմաղանեան Վարդանեանց աղայ Գալուստին վաճառատունը :

Թէհրան՝ Եւտրեկեանց Թաղէոս խանին բնակարանը :

Պոմպա՝ յարգի պարոնաց Եղանուր օրագր և ընկիտաց վաճառատունը :

Անկափօր ու Պաղապիա՝ յարգի պարոնաց Սէթ եղբարց գրատունը :

Ի ՏՊԵՐԵՆԻ ՍՏԵՓԵՆԵՆՈՒ ՊԵՊՕՆԵՆ